

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

สื่อประเพณีของไทย ถือเป็นวัฒนธรรมที่คนไทยและสังคมไทยได้สร้างสรรค์และสั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต กลายเป็นเครื่องมือที่ส่ง รับและเก็บข่าวสารที่เป็นสัญลักษณ์และเอกลักษณ์ของระบบสังคมไทย ปรากฏให้เห็นในรูปของคำพูด ข้อเขียน บทเพลง ดนตรี การละเล่น หัตถกรรม สถาปัตยกรรม พิธีการ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมหรือแม้กระทั่งการดำเนินชีวิต¹ ในส่วนของบทเพลงนั้น กล่าวได้ว่า “เพลงลูกทุ่ง” จัดอยู่ในกลุ่มของสื่อประเพณีรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีวิวัฒนาการมาจากเพลงพื้นเมืองหรือเพลงชาวบ้าน แม้ว่าจะนำเครื่องดนตรีของตะวันตกมาใช้บรรเลงทำนอง แต่เนื้อหาหรือแก่นใจความของเพลงลูกทุ่งก็ยังคงสะท้อนให้เห็นลักษณะของคนไทยหรือสังคมไทยอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง จึงอาจถือได้ว่า “เพลงลูกทุ่ง” คือ เพลงพื้นบ้านสมัยใหม่

เมื่อมีเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ภัยธรรมชาติหรือเหตุการณ์ทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศนอกจากจะมีการนำเสนอทางสื่อมวลชน อาทิ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ จะพบว่าเพลงลูกทุ่งก็ได้มีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้นด้วยเช่นกัน เนื้อเพลงลูกทุ่งจึงเป็นการสะท้อนภาพชีวิตจริงของผู้คนในสังคมได้เป็นอย่างดี

สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เพลงลูกทุ่งเข้าถึงประชาชนทุกภาคทุกเพศและทุกวัย คือ ภาษาที่นักแต่งเพลงนำมาใช้ เป็นภาษาที่เรียบง่าย สามารถเข้าใจได้ทันที เพลงลูกทุ่งจึงฟังง่าย ความง่ายของเนื้อร้องเพลงลูกทุ่งนั้น ใ้การเปรียบเทียบที่เห็นได้ชัดเจน และหากเป็นเรื่องตลกขบขันต่อว่าแถมประชดประชันด้วยแล้ว จะใช้คำคมคายฟังง่าย เข้าใจง่าย เจ็บ ๆ คัน ๆ มานำเสนอได้หลายรูปแบบ คนทุกเพศทุกวัยจึงชื่นชอบเพลงลูกทุ่งและสามารถร้องตามได้เพราะเป็นเนื้อหาที่เข้าใจง่าย จึงทำให้เพลงลูกทุ่งได้รับความนิยมจากประชาชนทั่วทั้งประเทศอย่างง่ายดายและรวดเร็ว

¹ สมควร กวียะ, “สภาพสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ในประเทศไทยประเภทสื่อบุคคลและสื่อประเพณี,” (การสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง สื่อประเพณี: ยุทธวิธีในการพัฒนาชนบท คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), น. 6.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงกล่าวถึงข้อดีของเพลงลูกทุ่งไว้ว่า

1. เป็นหลักฐานของข้อมูลทางประวัติศาสตร์สังคมของประเทศ
2. เป็นที่รวมของภูมิปัญญา และทรัพยากรทางปัญญาของชาวบ้าน
3. เป็นเพลงที่เรียบง่าย คือ เข้าใจง่าย ร้องง่าย จำง่าย
4. สามารถเข้าถึงสังคมทุกชั้น กระจายได้กว้างไกลถึงชนบททุกแห่ง
5. มีความเป็นไทยทั้งในเรื่องของภาษา ทำนองและการขับร้อง

ดังนั้นการฟังเพลงลูกทุ่งไม่ควรฟังเพื่อการบันเทิงเพียงอย่างเดียว แต่ควรจะต้องฟังและศึกษาไปพร้อมกันด้วย²

ภิญโญ จิตต์ธรรม ก็ได้กล่าวถึงเพลงลูกทุ่งไว้ว่าจากการที่เพลงลูกทุ่งไทยมีวิวัฒนาการมาจากเพลงพื้นเมืองหรือเพลงชาวบ้าน แม้ว่าจะใช้เครื่องดนตรีของตะวันตกมาใช้บรรเลงทำนอง แต่เนื้อหาหรือแก่นใจความของเพลงลูกทุ่งก็ยังคงสะท้อนให้เห็นลักษณะของคนไทยและสังคมไทยอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง ซึ่งถ้าจะพิจารณาถึงเพลงพื้นเมืองอันเป็นต้นกำเนิดของเพลงลูกทุ่งก็จะพบว่า เพลงพื้นเมืองเป็นวรรณกรรมที่บรรจุเนื้อหาของสังคมและชีวิตจริงของคนไทยในแต่ละท้องถิ่นไว้ภายใต้ความเรียบง่ายของท่วงทำนองดนตรี ทั้งนี้เพราะเพลงพื้นเมืองหรือเพลงชาวบ้าน “เกิดจากประเพณี ศาสนา หรือวัฒนธรรมชุมชน ในถิ่นหรือเขตนั่น ๆ”³

เพลงพื้นเมืองโดยตัวของมันเองนั้น มีลักษณะเรียบง่ายทั้งด้านเนื้อร้องและทำนอง เนื้อร้องของเพลงพื้นเมืองไม่ว่าจะเป็นเพลงช้อย ลำตัด เพลงเรือ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงพวงมาลัย ล้วนแต่กล่าวบรรยายถึงเอกลักษณ์ของคนไทยและสังคมไทย ซึ่งเป็นการสะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมแบบเกษตรกรรม เพลงลูกทุ่งแม้จะเกิดขึ้นภายหลังเพลงพื้นเมืองเป็นเวลานานแต่ก็ยังคงรักษาคูณลักษณะและบทบาทอันแสดงถึงสายสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่าง “ศิลปะกับสังคม” ของเพลงพื้นเมืองไว้อย่างมั่นคงเช่นกัน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ให้ทรรศนะเกี่ยวกับประเด็นนี้ไว้ว่า

² สิริธร, สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “ลูกทุ่งกับเพลงไทย,” (การประชุมวิชาการและสัมมนาเรื่อง เส้นทางเพลงลูกทุ่งไทย ณ หอประชุมเล็ก ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย, 2533), น. 7 -10.

³ ภิญโญ จิตต์ธรรม, คดีชาวบ้านอันดับ 1 เพลงชาวบ้าน (สงขลา: โรงพิมพ์สงขลา, 2516), น. 9.

เพลงลูกทุ่งเป็นประจักษ์แสดงให้เห็นถึงความแข็งแกร่งในวัฒนธรรมของคนไทย ซึ่งวัฒนธรรมไทยนั้นเป็นวัฏธรรม (Dynamism) ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลสมัย โดยไม่เสียพื้นฐานหรือความเป็นตัวของตัวเอง เพลงลูกทุ่งจึงเป็นเพลงไทยในสิ่งแวดล้อมปัจจุบันซึ่งเกิดขึ้น เพราะการได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตก⁴

ปัจจุบันมีการสนับสนุนให้เผยแพร่เพลงลูกทุ่งผ่านทางสื่อมวลชน ทั้งทางวิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ ภาพยนตร์ และสื่อที่วางจำหน่ายต่าง ๆ ได้แก่ เทปบันทึกเสียง วีซีดี วีซีดี รวมทั้งมีการนำเพลงลูกทุ่งไปประกอบกับสื่ออื่น ๆ อีกมากมายด้วย เช่น การใช้เพลงไปประกอบการทำภาพยนตร์ละครโทรทัศน์ นอกจากนี้ยังมีหนังสือ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ เฉพาะกิจเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่งหลายฉบับ อีกทั้งมีเว็บไซต์ที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องราวของเพลงลูกทุ่งผ่านทางอินเทอร์เน็ตด้วย จึงส่งผลให้เพลงลูกทุ่งสามารถเผยแพร่ออกไปสู่ชุมชนได้อย่างกว้างไกลโดยใช้เวลาอันรวดเร็ว และแสดงให้เห็นถึงความนิยมเพลงลูกทุ่งอย่างมากของประชาชนอีกด้วย

ดังกล่าวนมาแล้วว่าเพลงลูกทุ่งสามารถสะท้อนให้เห็นภาพในสังคมและค่านิยมในสังคมในแต่ละยุคสมัยได้อย่างชัดเจน ซึ่งหากต้องการศึกษาให้ทราบถึงสภาพสังคมและค่านิยมในแต่ละยุคสมัยนั้น ก็จะสามารถศึกษาได้จากเพลงลูกทุ่งที่ผลิตขึ้นในแต่ละยุคสมัยนั้น ซึ่งจะมีเนื้อหาสะท้อนถึงสภาพสังคมและค่านิยมไทยในยุคสมัยนั้นได้

ปัจจุบันสภาพสังคม และค่านิยมในสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะเมื่อเกิดเหตุการณ์วิกฤตทางด้านเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ. 2540 และได้กลับสู่สภาวะปกติเมื่อปี พ.ศ. 2545 ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหลายอย่างในสภาพสังคมและค่านิยมในสังคมไทย ซึ่งผู้วิจัยต้องการทราบถึงสภาพสังคม และค่านิยมไทยในปัจจุบันโดยศึกษาผ่านจากเนื้อหาของเพลงลูกทุ่ง ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งสามารถสะท้อนภาพสังคมและค่านิยมไทยได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อทราบถึงเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งในปัจจุบัน
2. เพื่อวิเคราะห์ค่านิยมในสังคมไทยที่สะท้อนผ่านเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งในปัจจุบัน
3. เพื่อเปรียบเทียบค่านิยมในสังคมไทยที่สะท้อนผ่านเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งในช่วงก่อนและหลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ

⁴ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, จากสยามรัฐ เล่ม 6 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2516), น. 5.

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาเรื่อง เพลงลูกทุ่ง : ภาพสะท้อนค่านิยมสังคมไทย ได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1. เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาของเพลงลูกทุ่งในปี พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นปีหลังการประกาศจากรัฐบาลว่าเศรษฐกิจของประเทศไทยมีการฟื้นตัวกลับมาเป็นปกติหลังจากประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540
2. เป็นการศึกษาเฉพาะเพลงลูกทุ่งที่ได้รับความนิยมจากการจัดอันดับของสถานีวิทยุลูกทุ่ง เอฟ.เอ็ม. 95 เนื่องจากเป็นสถานีที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเผยแพร่เพลงลูกทุ่งโดยเฉพาะ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองพื้นฐานการฟังเพลงของคนส่วนใหญ่ทั่วประเทศและมีนโยบายเป็นกลางไม่มีการจำกัดค่ายหรือศิลปิน และมีการจัดอันดับเพลงยอดนิยมจากความนิยมของผู้ฟังเพลงจากทางบ้าน โดยเก็บสถิติจากสถิติในการโทรศัพท์เข้ามาขอฟังเพลงจากผู้ฟังเพลง และจากผลสำรวจความนิยมจากคนฟังวิทยุของ บริษัท AC NIELSEN (THAILAND) ปรากฏว่า ลูกทุ่ง เอฟ.เอ็ม. 95 เป็นคลื่นวิทยุที่ได้รับความนิยมสูงเป็นอันดับหนึ่ง

นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

เพลงลูกทุ่ง หมายถึง เป็นเพลงที่ได้รับความนิยมจากการจัดอันดับของสถานีวิทยุลูกทุ่ง เอฟ.เอ็ม. 95 ประจำปี พ.ศ. 2546 โดยเป็นเพลงที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต สภาพสังคม อุดมคติ ความเชื่อ ค่านิยม และวัฒนธรรมไทย โดยมีท่วงทำนอง คำร้อง สำเนียง และลีลาการร้องการบรรเลงที่เป็นแบบแผนมีลักษณะเฉพาะซึ่งให้บรรยากาศของความเป็นลูกทุ่ง

ภาพสะท้อน หมายถึง เนื้อหาของเพลงลูกทุ่งที่สื่อความหมายถึงค่านิยมในสังคมไทย

ค่านิยมในสังคมไทย หมายถึง ข้อความที่ปรากฏในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่ง ที่แสดงถึงสิ่งที่มีค่าควรแก่การกระทำ น่ากระทำ น่ายกย่อง หรือเห็นว่าถูกต้องในแต่ละสถานการณ์ ซึ่งสะท้อนถึงหรือแฝงไว้ในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. เงินทอง ความร่ำรวย วัตถุ
2. อำนาจ
3. การเคารพผู้อาวุโส
4. ความสนุกสนาน ร่าเริง
5. บริโภคนิยม

6. นิยมความหรูหรา ความมีหน้ามีตา
7. นิยมเครื่องรางของขลังและเชื่อโชคลาง โหราศาสตร์
8. การทำบุญ สร้างวัด ปิดทอง
9. การจัดงานพิธี
10. บั๊จเจกภาพ ความเป็นส่วนตัว เป็นตัวของตัวเอง
11. ความสะดวกสบาย
12. น้ำขึ้นให้รีบตัก
13. ไทยมุง
14. การพนัน
15. ความเป็นผู้รู้
16. การให้ความสำคัญในแง่บุคคล
17. การวางเฉย ความใจเย็นและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
18. ความเชื่อเรื่องบุญบาป กฎแห่งกรรม และทางสายกลาง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งในปัจจุบัน
2. ทราบถึงค่านิยมในสังคมไทยที่สะท้อนผ่านเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งในปัจจุบัน
3. ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงค่านิยมในสังคมไทยที่สะท้อนผ่านทางเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งระหว่างก่อนและหลังการวิกฤตเศรษฐกิจ
4. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาค่านิยมในสังคมไทย